

VILANOVA I LA GELTRÚ - CANIGÓ

28ª ETAPA : ARLES - MINES DE LA VETERA

5 de juny 1990

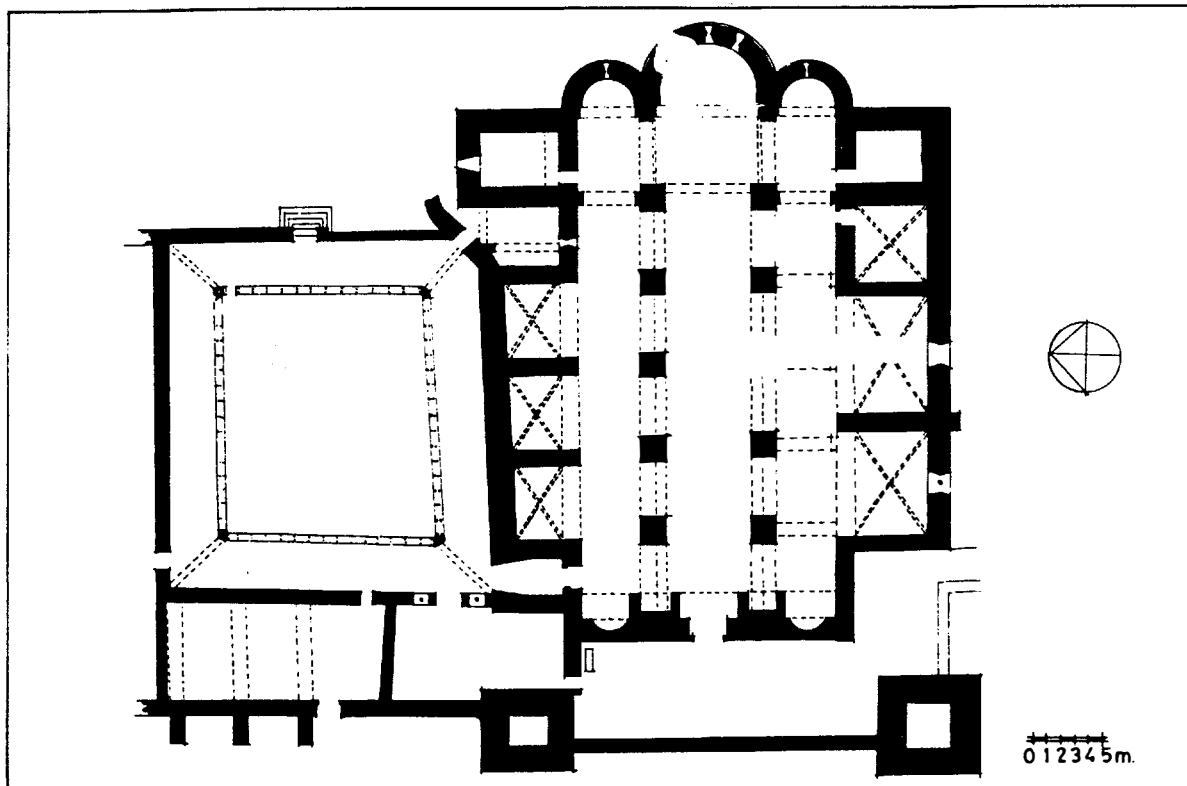
Aquesta etapa, penúltima de la travessa Vilanova-Canigó, serà una llarga pujada des del poble d'Arles situat a la riba del Tec (277 m), fins a les mines de la Vetera (1450 m), al peu del coll de la Cirera, en el límit del Vallespir amb el Conflent i el Rosselló. Pràcticament durant tot el recorregut anirem seguint l'antic trajecte del transbordador per cable aeri del mineral de ferro de les mines fins a Arles; els reagrupaments els farem a les antigues estacions intermèdies d'aquest aeri. Tot pujant podrem veure, al cim de la carena, a la nostra dreta, la torre de la Vetera. Finalitzarem el recorregut a les antigues instal·lacions de les mines on hi ha un refugi del GR i un servei de bar i restaurant.

ARLES

El municipi vallespirà d'Arles, d'una extensió de 28.82 km², és situat a banda i banda del Tec; també és drenat pel riu Ferrer i el torrent de Bonabosc, que aflueixen a aquell riu per l'esquerra, i per la ribera del Senyoral, així com d'altres cursos menors, per la dreta. El municipi comprèn, a més de la vila d'Arles, el llogarret de Fonatanills, el de Llodriguera, l'antic priorat de Sant Pere de Riuferrer i els veïnats de l'Alzina Rodona i de Can Truja. El terme és molt muntanyós i accidentat i només se'n conrea una petita part, a les terrasses al·luvials del Tec i del riu Ferrer. En el regadiu es cultiven arbres fruiters (pomeres i cirerers, sobretot). La indústria i la mineria havien tingut antigament un desenvolupament notori. El anys trenta la mina de ferro de Vetera (Cortsaví) expedia algunes desenes de milers de tones de mineral cap a Arles, on funcionà una farga catalana fins el 1932.

La vila té el seu origen en l'antiga abadia de Santa Maria d'Arles, que fou fundada primer al lloc de les antigues termes romanes, als Banys d'Arles, que era el centre veritable de l'antic territori d'Arles. A la fi del segle IX la seu del monestir va ser traslladada per l'abat Sunifred a l'emplaçament de l'actual vila d'Arles. El monestir benedictí, el documentat de més antic als Païssos Catalans després de la dominació sarraïna, va conèixer aviat una ràpida prosperitat gràcies a la protecció dels comtes de Cerdanya i de Besalú. L'abadia va ser secularitzada durant la Revolució Francesa.

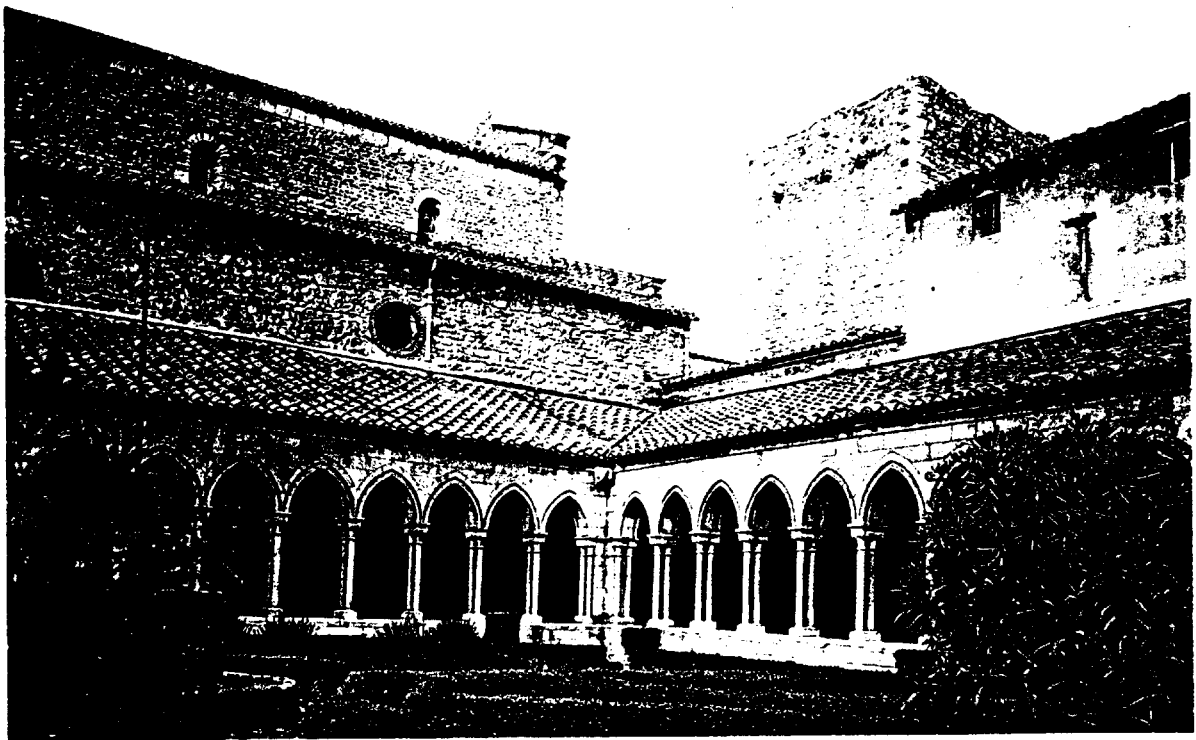
La vila d'Arles (277 m; 2921 h el 1982)) és situada a l'esquerra del Tec, envoltada per un meandre del riu, entre les confluències del riu Ferrer i del torrent de Bonabosc. La caseria, atapeïda, envolta les construccions de l'antiga abadia de Santa Maria d'Arles i de l'antiga parròquia de Sant Salvador. Hom hi destria diverses zones : el Barri d'Avall, el Barri d'Amunt i la Farga. La vila és cap del cantó d'Arles i, efectivament, exerceix un paper força notable d'influència supramunicipal.

*Planta de Santa Maria
d'Arles*

Després de la Revolució Francesa, l'església de l'antiga abadia esdevingué parroquial. És un magnífic edifici romànic de tres naus i doble capçalera. L'església va ser consagrada el 1046 i una altra volta el 1157. En la construcció es destrien dues fases corresponents a aquests períodes. Pertany a la primera el pla basilical amb els tres absis orientats a ponent. Hom hi identifica les característiques del primer art romànic; arcades de l'absis principal; arcades a la façana de llevant, amb una galeria de columnetes amb capitels esculpits. La consagració de 1157 correspon al cobriment amb volta de les tres naus i a les pintures murals de la capçalera principal, així com les de la capella de Sant Miquel. Si de les primeres en resten pocs vestigis, les de la capella de Sant Miquel constitueixen un conjunt important (Pantocràtor, Tetramorf, arcàngels i inscripcions), preciós per la qualitat de les pintures i per la seva datació precisa. Dos grans campanars quadrats romànics emmarquen la capçalera occidental de l'església, truncat el de migdia i voltat de construccions privades. Respecte de la capçalera occidental més de dos metres enterrada, malgrat la categoria de l'edifici, és envoltada de detritus i construccions modernes parasitàries.

A llevant, un porxo actualment destruït, precedia l'entrada a l'església. El portal, amb llinda de granit, és descarregat per un arc de mig punt i aquest és extradossat per una fina arquivolta decorada amb palmetes tallades al bisell; l'arquivolta es prolonga horitzontalment a banda i banda del portal, on hi ha sengles quadrúpedes esculpits damunt unes cartel·les. Al centre del timpà hi ha incrustada una creu grega esculpida en un relleu molt baix; al centre, voltat per l'ametlla mística, hi figura el Pantocràtor, i als braços de la creu, dins cercles, els símbols del Tetramorf. A migdia de l'església hi ha l'elegant claustre gòtic de marbre bastit per l'abat Ramon Desbac (1261-1303).

*El magnífic claustre
gòtic de l'antiga
abadia benedictina
d'Arles, el primer
cronològicament dels
d'aquest estil a les
terres nord-catalanes,
i al fons la gran
basílica abacial, avui
església parroquial de
la vila*

També cal mencionar el monument funerari de Guillem Gaulcem, senyor de Tellet, escultura jacent situada vora la porta d'entrada, atribuïda a Ramon de Bianya. L'escultura és sobre un sarcòfag cristià, de marbre blanc ornat amb un crisma, probablement del segle V, que hom anomena la Santa Tomba, per tal com, segons la llegenda, guardà un temps els cossos de Sant Abdó i de Sant Senén; la pietat popular hi ha volgut veure fets extraordinaris relacionats amb l'aigua que hi ha dins i que es renova constantment.

#####

CORTSAVÍ

El terme municipal de Cortsaví de 47.02 km² d'extensió, s'estén al NW de la comarca del Vallespir, als vessants meridionals del massís del Canigó, des de la línia de crestes que la separa del Conflent (puig de Tresvents, 2731 m) fins als altiplans que dominen la vall del Tec per l'esquerra. Comprèn el poble de Cortsaví (amb les restes del castell i la bella torre de Cortsaví), la torre i les mines de la Vetera i una sèrie de massos o antics veïnats esparsos per l'ampli territori.

Prop de Cortsaví es forma el petit torrent de la Fou, que forma en el seu curs baix, entre Montferrer i Cortsaví, les espectaculars gorges de la Fou (2 km de llargada, 150 m de profunditat i una estretor que arriba a 1 m entre les dues

parets; poden ser visitades). Situades als vessants meridionals del puig de l'Estella, hi ha les mines de ferro de Vetera, dites també els meners de les Índies, el darrer vestigi de les importants mines de ferro del massís del Canigó. Malgrat una certa intermitència en l'explotació es mantenen obertes per la Societat de Mines de Vetera (Batera), del grup francès Creusot-Loire.

El poble es troba a 792 m d'altitud, als vessant nord-orientals del massís de la Soca, prop d'un afluent de capçalera del torrent de la Fou, a uns 5 km d'Arles. És format per dos nuclis una mica separats, el Barri d'Amunt i el Barri d'Avall i dominat per una plataforma rocosa, de parets abruptes, on es troben les restes del castell de Cortsaví. En un petit turó veí hi ha la bella torre de Cortsaví, cilíndrica que tenia per missió reforçar les defenses del castell.

Fora ja del poble, un quilòmetre a llevant seu, i probablement situada a l'indret del nucli primitiu hi ha l'antiga església de Sant Martí de Cortsaví. És un bell edifici de nau única, amb un magnífic aparell de pedra, en curs de restauració per part del comú del poble. Un altre monument interessant del terme és la torre del coll de la Porta o de Vetera, situada al cim de la carena que arrenca vers llevant del puig de l'Estella. És cilíndrica i es manté només en part, dominant una extraordinària panoràmica. Té les característiques pròpies de les torres defensives del Vallespir i del Rosselló i es deu remuntar, com moltes d'aquestes, a l'època del Regne de Mallorca.

BIBLIOGRAFIA

- ## Gran Geografia Comarcal de Catalunya.
Volum 15. El Vallespir, el Conflent, el Capcir i la Cerdanya.
Fundació Enciclopèdia Catalana (1ª Edició).
- ## Gran Enciclopèdia Catalana.
Fundació Enciclopèdia Catalana (1ª Edició).
- ## El Pirineu.
E. Torres, F. Català Roca.
Edicions Destino (1971).
- ## El Pirineu. Frontera i porta de Catalunya.
X. Febres, J. Gumí.
Edicions 62 (1984).
- ## Travessia del Pirineu.
G. Verón.
Centre Excursionista de Catalunya.
Editorial Montblanc-Martin (1981).
- ## Pirineu Oriental (2 Volumes).
D.M. Aloy, Mª M. Lleó.
Centre Excursionista de Catalunya.
Editorial Montblanc-Martin (1978).

Descripció del GR-10.
Fédération Française de la Randonnée Pédestre (1987).

Cartografia : Descripció del RG-10.

Agustí Poch, juny 1990

